

Länsstyrelsen
Gävleborg

arbete för miljön i Gävleborg - så arbetar kommunerna

förord

Varför ska Du och jag bry oss om miljön? Jo, för att vi är beroende av naturens resurser som ren luft, rent vatten och rika naturupplevelser. Hur går det då med miljöarbetet i länet? Hur jobbar kommunerna för att miljömålen ska nås? Det vill vi ge svar på i denna rapport.

Sedan 1999 har Sverige haft miljö kvalitetsmål för arbetet mot att nå en hållbar utveckling. Ett par år senare antog Länsstyrelsen i Gävleborg regionala miljömål. I samverkan med olika aktörer har Länsstyrelsen också tagit fram ett åtgärdsprogram som ska bidra till att vi når de regionala miljömålen 2010.

Ett framgångsrikt miljöarbete bygger i väsentliga delar på att alla aktörer utifrån sina förutsättningar tar ett ansvar för att genomföra de åtgärder som behövs. Ett stort engagemang krävs för att vi ska nå målen och därmed förbättra miljön i länet. Flertalet kommuner i länet arbetar med lokala miljömål och samtliga kommuner driver ett gediget miljöarbete. I den här skriften presenteras kommunernas bild av hur miljöarbetet för att nå målen fungerar. Välkommen att ta del av våra kommuners arbete!

Rapporten har tagits fram av Ylva Andersson i samarbete med Gunilla Jonsson. Vi vill rikta ett stort tack till alla kommuner som deltagit i arbetet med rapporten!

Ylva Andersson
Ylva Andersson

Gunilla Jonsson
Gunilla Jonsson

Innehållsförteckning

sammanfattning 6

inledning 7

så här har vi gjort 9

kommunernas miljömålsarbete 2002–2010 10

Prioriteringar mellan miljömålen 10

Uppföljning av miljömålen 10

Organisationen inom kommunen 11

Politiskt ledarskap 12

Samverkan med föreningsliv, företag och allmänhet 13

Samarbetet med Länsstyrelsen 14

goda exempel från kommunerna 16

bolnäs 16

gävle 18

hofors 20

hudiksvall 22

ljusdal 24

nordanstig 26

ockelbo 28

ovanåker 30

sandviken 32

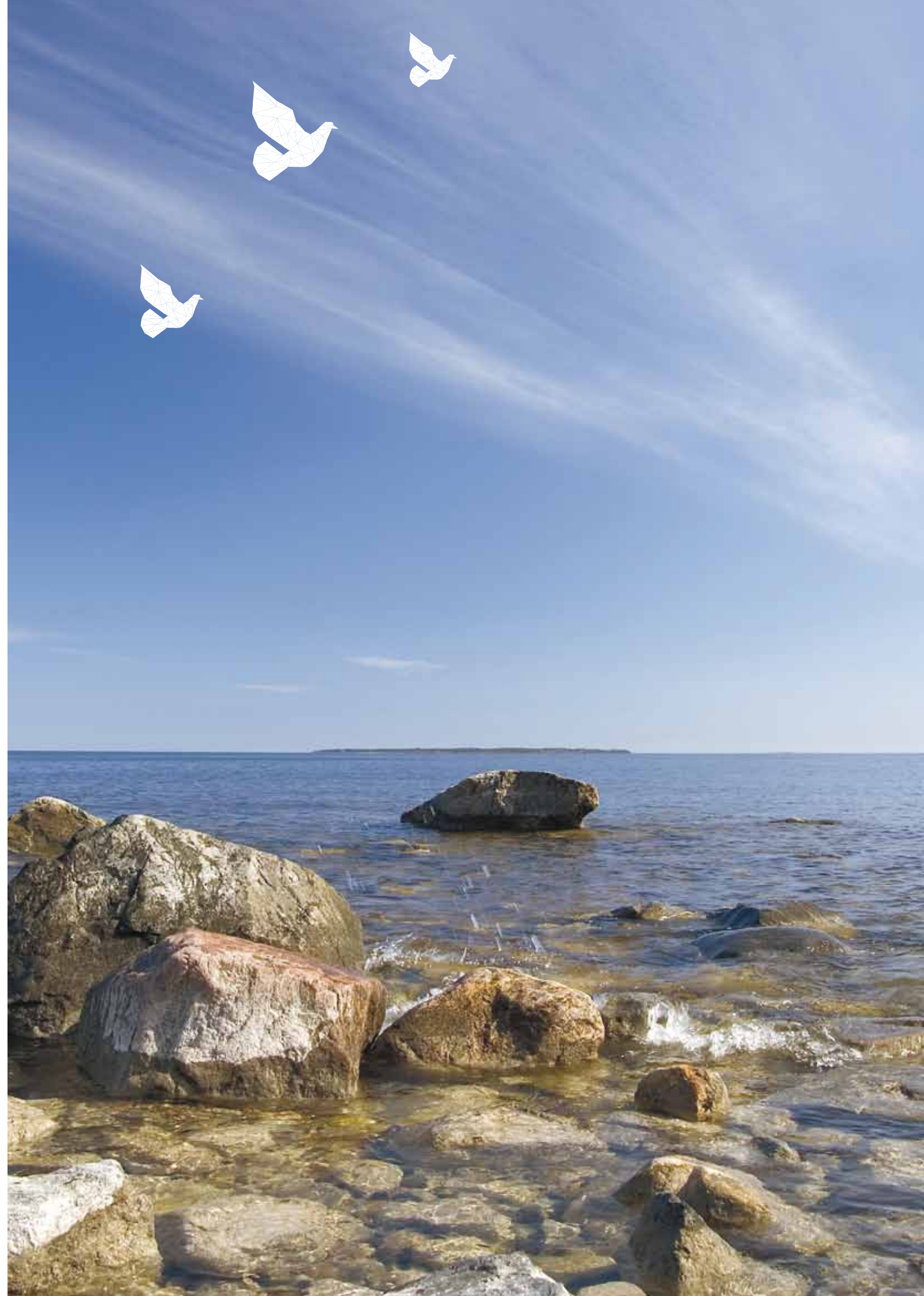
söderhamn 34

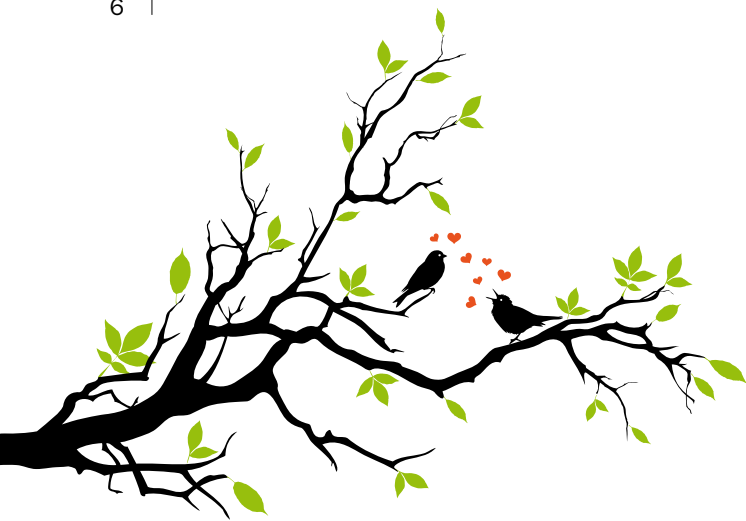
referenser/intervjuer 36

bilagor 37

Bilaga 1. Intervjumall. Delvis hämtat från Bretzer m.fl. (2006).

länsstyrelsens rapporter 2011 38

Många av miljösamordnarna upplever att miljöintresset har ökat under de senaste åren. I vissa fall har de också fått betydligt större inflytande. Politikerna i kommunen visar intresse för miljöfrågorna och miljösamordnarna uppger att de har ett stort stöd därifrån. Å andra sidan är det bara några få kommuner som verkligen har prioriterat miljöfrågorna genom att öka resurserna. Bristande resurser är också, enligt miljösamordnarna, det största hindret för att komma vidare i miljöarbetet.

sammanfattning

Målet med det här arbetet har varit att göra en enkel utvärdering av miljömålsarbetet i Gävleborgs kommuner och att lyfta fram några goda exempel på hur man jobbar i de olika kommunerna. Utvärderingen bygger på telefonintervjuer med miljösamordnaren i respektive kommun och fokus har legat på arbetsprocessen, snarare än resultatet.

Sedan miljömålsarbetets början har det gjorts två större utvärderingar av kommunernas arbete med miljömålen. Slutsatserna från dessa är bl.a. att miljöfrågorna har fått högre status och en större tyngd i och med arbetet med miljömålen. Arbetet med de regionala och lokala miljömålen har också bidragit med en tydligare struktur än i det tidigare arbetet med Agenda 21. Å andra sidan tycks delaktigheten ha minskat, såväl inom kommunen som bland olika lokala aktörer och en bredare allmänhet. Miljömålsarbetet sker främst internt inom kommunens egen organisation. Arbetet med Agenda 21 var mer inriktat på social hållbarhet t.ex. demokratifrågor och folkhälsa och annat övergripande strategiskt utvecklingsarbete.

I Gävleborgs län jobbar alla kommunerna på något sätt med miljömålen men skillnaderna i arbetssätt och omfattning är stora. Fem kommuner har antagit egna kommunala miljösmål och två kommuner har antagit enklare former av åtgärdsplaner. Fem av de sju kommuner som har lokala miljösmål har även följt upp arbetet. Övriga två kommuner antog lokala miljösmål under 2009. Energi- och klimatarbetet har fått stort genomslag i alla kommuner. Den främsta förklaringen är troligen att alla kommuner i hela landet fått statliga medel för att jobba med de frågorna.

Flera miljösamordnare har nämnt att miljömålen skulle behöva samordnas med kommunens övriga styrdokument. Utöver miljömålen bör det också finnas en mer övergripande miljöstrategi som tar upp hållbarhetsfrågor som inte täcks av miljömålen. Det kan till exempel gälla val av pensionsfonder eller hur stor andel ekologiska textilier som ska användas inom den kommunala verksamheten. Om det inte finns en sådan övergripande strategi är risken stor att miljöarbetet begränsas till traditionellt tillsyns- och naturvårdsarbete.

En fråga som uppstått i efterhand är hur många av kommunerna i länet som, precis som Gävle och Hudiksvall, har en politiskt tillsatt styrgrupp för den övergripande miljöpolitiken, och hur detta arbete i så fall fungerar i praktiken. Om politikerna menar allvar med det miljöengagemang, som de enligt miljösamordnarna uttrycker, borde det också finnas ett forum där frågorna diskuteras parallellt med andra strategiska frågor. Precis som i andra kommuner i landet tycks också en stor del av det utåtriktade arbetet ha försvunnit. Gävle kommun är ett tydligt undantag. Där har Agenda 21 arbetet ersatts med en hållbarhetsutvecklare.

inledning

Målet med det här arbetet har varit att göra en enkel utvärdering av miljömålsarbetet i Gävleborgs kommuner och att lyfta fram några goda exempel på hur man jobbar i de olika kommunerna. Det är inte självklart vad som menas med miljömålsarbete. Är det ett "tekniskt" redskap för att jobba med miljöfrågor, som bygger på målformulering och uppföljning av lokala mål baserade på de nationella miljömålen, eller innefattas allt strategiskt miljö- och hållbarhetsarbete? I den här studien har vi valt att utgå ifrån den vidare definitionen.

Miljömålsarbetet kan ses som en fortsättning på det Agenda 21-arbete som startade på 90-talet. Den första propositionen med 15 nationella mål och 62 delmål antogs 2001. Ansvaret för arbetet med miljömålen fördelades mellan olika statliga myndigheter som Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Jordbruksverket och Boverket m.fl. Länsstyrelser och kommuner fick i uppdrag att jobba med målen på lokal och regional nivå. Enligt miljömålspropositionen har kommunerna ett stort ansvar för att målen nås. De ska vägas in i allt kommunalt arbete, från traditionellt miljötillsynsarbete till samhällsplanering och mer övergripande miljöarbete.

Miljömålsrådet bildades 2002 och fick i uppgift att samordna miljömålsarbetet. Sedan dess har Rådet följt upp arbetet varje år och dessutom gjort två fördjupade utvärderingar.¹ De har även samordnat information om miljömålen och samverkat med länsstyrelserna för att kartlägga arbetet med delmålen. I Miljömålsrådets åttonde och sista rapport från 2010 konstaterar man, liksom tidigare, att flera av målen inte kommer att nås. Endast ett av de mål som satts upp är möjligt att nå inom utsatt tid, sex av målen är möjliga att nå med ytterligare åtgärder. Övriga nio

är mycket svåra eller inte möjliga att nå. Systemet anses dock ha ett starkt stöd och stort förtroende hos aktörerna runt om i landet.²

Sedan miljömålsarbetets början har det gjorts två större utvärderingar av kommunernas arbete med miljömålen.³ Slutsatserna från dessa är bl.a. att miljöfrågorna har fått högre status och en större tyngd i och med arbetet med miljömålen. Arbetet med de regionala och lokala miljömålen har också bidragit med en tydligare struktur än i det tidigare Agenda 21-arbetet. Målen är mer konkreta och tydligare kopplade till olika åtgärder vilket gör det enklare att prioritera och integrera miljöarbetet i kommunens övriga verksamheter. Å andra sidan tycks delaktigheten ha minskat, såväl inom kommunen som bland olika lokala aktörer och en bredare allmänhet. Arbetet med Agenda 21 var mer inriktat på social hållbarhet t.ex. demokratifrågor och folkhälsa och annat övergripande strategiskt utvecklingsarbete. En förklaring till den här trenden kan vara att miljö-målssamordnarna i nästan alla fall är naturvetare medan Agenda 21-samordnarna hade en mer varierande arbets- och utbildningsbakgrund.

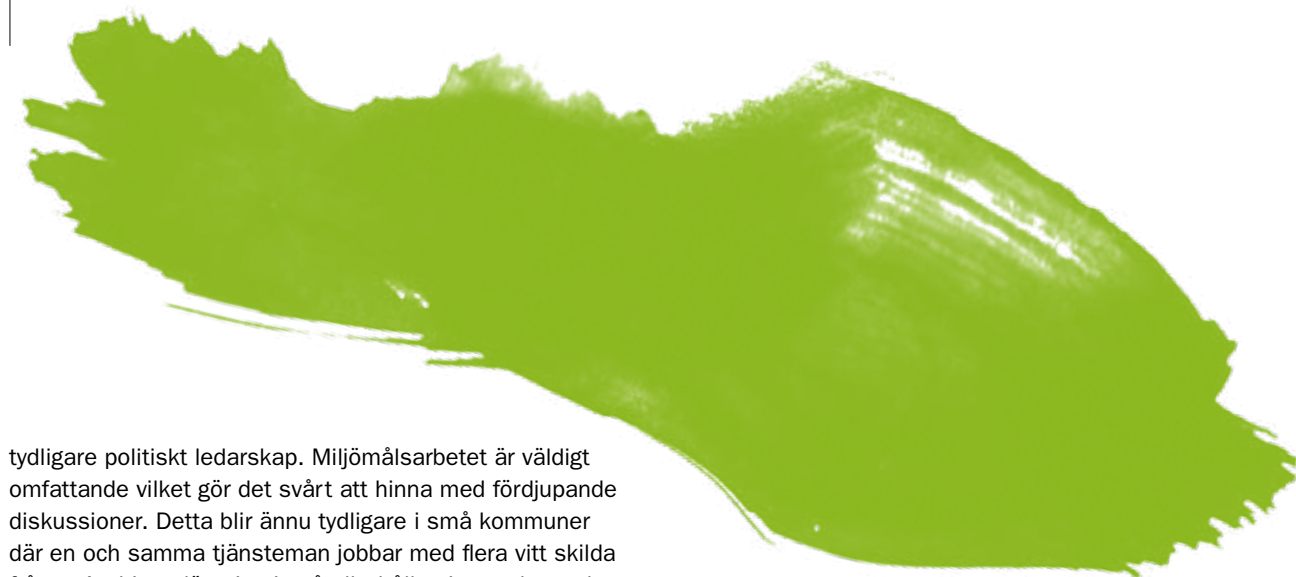
Några förutsättningar för ett lyckat miljömålsarbete är: ett politiskt ledarskap, drivande tjänstemän, ett aktivt föreningsliv och en vilja att marknadsföra sig som miljövänlig kommun.⁴ Det har också visat sig att det är en stor fördel om miljömålsarbetet styrs av kommunledningen och inte, som i vissa fall, av en miljönämnd eller motsvarande. Det faktum att miljömålsarbetet styrs av kommunledningen betyder dock inte nödvändigtvis att det ges stor tyngd i den aktiva politiken. I de flesta kommuner är det tjänstemän som formulerar målen och prioriterar bland dessa. I andra frågor t.ex. inom näringslivspolitik finns ofta ett mycket

1. Miljömålsrådets samtliga rapporter och fördjupade utvärderingar finns här: <http://miljomal.se/Undremeny/Publikationer-och-bilder/Rapporter/Miljomalsradet/>

2. Miljömålen – svensk konsumtion och global miljöpåverkan, de Facto 2010, Miljömålsrådets årliga uppföljning av Sveriges miljösmål. Utg: 2010 – 06, <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-1280-9.pdf>

3. Bretzer Y., Forsberg B., Bartholdsson K. 2006. Lokal översättning av de nationella miljömålen – en processutvärdering i åtta svenska kommuner, Naturvårdsverket, Rapport 5646; Rydén M-L. Timm B., Green P., Swenning L. 2003. Kommunerna och miljömålen – En utvärdering, Naturvårdsverket, Rapport 5265

4. Bretzer m.fl., 2006

tydligare politiskt ledarskap. Miljömålsarbetet är väldigt omfattande vilket gör det svårt att hinna med fördjupande diskussioner. Detta blir ännu tydligare i små kommuner där en och samma tjänsteman jobbar med flera vitt skilda frågor. Att hinna läsa in sig på allt, hålla sig uppdaterad och dessutom bedriva ett utåtriktat arbete i dialog med föreningar, företag och en bred allmänhet är svårt, för att inte säga omöjligt.⁵ Risken är stor att man lägger ner mycket tid på det administrativa arbetet med att ta fram målen och följa upp dem på bekostnad av det verkliga förändringsarbetet.⁶

Vissa miljö- och hållbarhetsfrågor är lättare att ta itu med än andra. Energieffektiviseringar är t.ex. ofta ekonomiskt lönsamma vilket i många fall också är den primära drivkraften för förändring. Det är dock inte självklart att kommuner och företag satsar på lösningar som är ekonomiskt fördelaktiga på längre sikt. Mycket av den teknik som krävs för mer energisnåla hus finns t.ex. redan på marknaden. Trots det är byggtakten låg. För att det ska ske en förändring krävs bl.a. att de som fattar beslut, i kommuner och företag, tänker långsiktigt och att kunskapen om den teknik som finns sprids.⁷

I andra fall kommer miljöaspekterna in för sent i planeringsprocessen t.ex. vid planering av nya vägar. Större vägar ger ofta mer trafik och vissa fall kan det finnas andra lösningar som är både bättre för miljön och billigare t.ex. att marknadsföra och/eller bygga ut kollektivtrafiken eller skapa nya möjligheter till samåkning. I Gävle kommun har man nyligen börjat titta på den här typen av lösningar.

I många fall står dock miljöhänsyn i direkt konflikt med strategiska tillväxtsatsningar. Detta gäller även i de kommuner som utmärker sig genom sitt miljöengagemang. Kommuner med god ekonomi och växande befolkning har dock större möjligheter välja bort vissa verksamheter, t.ex. miljöförstörande industrier till förmån för tjänste- eller orskningsföretag.⁸ Dessa konflikter är i grunden ideologiska och uppstår inte bara inom kommunen, utan även på nationell nivå. Den dominerande uppfattningen idag

är dock att det, på längre sikt, i princip inte finns någon konflikt mellan ekonomisk tillväxt och miljöhänsyn. Detta perspektiv brukar benämnas ekologisk modernisering och bygger på idén om grön tillväxt i form av nya gröna jobb och utveckling av miljövänlig teknologi. Företrädare för det andra, motstående perspektivet menar att ett hållbart samhälle kräver mer djupgående samhällsförändringar t.ex. grundläggande livsstilsförändringar och strukturella förändringar av ekonomin.

Länsstyrelsen i Gävleborg tog fram regionala miljömål år 2002 i samverkan med kommuner, andra myndigheter, näringsliv och organisationer. Under 2006-2007 reviderades målen och ett åtgärdsprogram antogs. En uppföljning av de regionala målen görs årligen och under år 2009-2010 har Länsstyrelsen skrivit överenskommelser kring åtgärder med flera olika aktörer. Hittills har alla länets kommuner samt Region Gävleborg, Gästrike Återvinnare, Gävle Energi, Landstinget Gävleborg, Naturskyddsföreningen och några av länets taxibolag tecknat överenskommelser med Länsstyrelsen. Överenskommelserna kommer att följas upp kontinuerligt.

En ny miljömålsproposition antogs i juni 2010.⁹ I Miljömålsutredningen (SOU 2009:83) fick miljömålssystemet bl.a. kritik för att det är komplicerat och för att de politiska prioriteringarna inte har fått tillräckligt genomslag. Man konstaterade också att ambitionsnivån är orealistiskt hög och att flera miljöproblem är gränsöverskridande. En stor del av Sveriges miljöpåverkan sker i andra länder. Några viktiga förändringar i och med den nya propositionen är att Miljömålsrådet kommer att upphöra och ersättas av en parlamentarisk beredning bestående av politiker och experter. Naturvårdsverket får en utökad samordnande roll och en ny målstruktur kommer att skapas.

5. Johansson, 2008

6. Johansson, 2008

7. Se t.ex. <http://www.energimyndigheten.se/sv/Press/Pressmeddelanden/Pressmeddelanden-2010/Energimyndighetensatsar-pa-att-forandra-byggprocessen/>

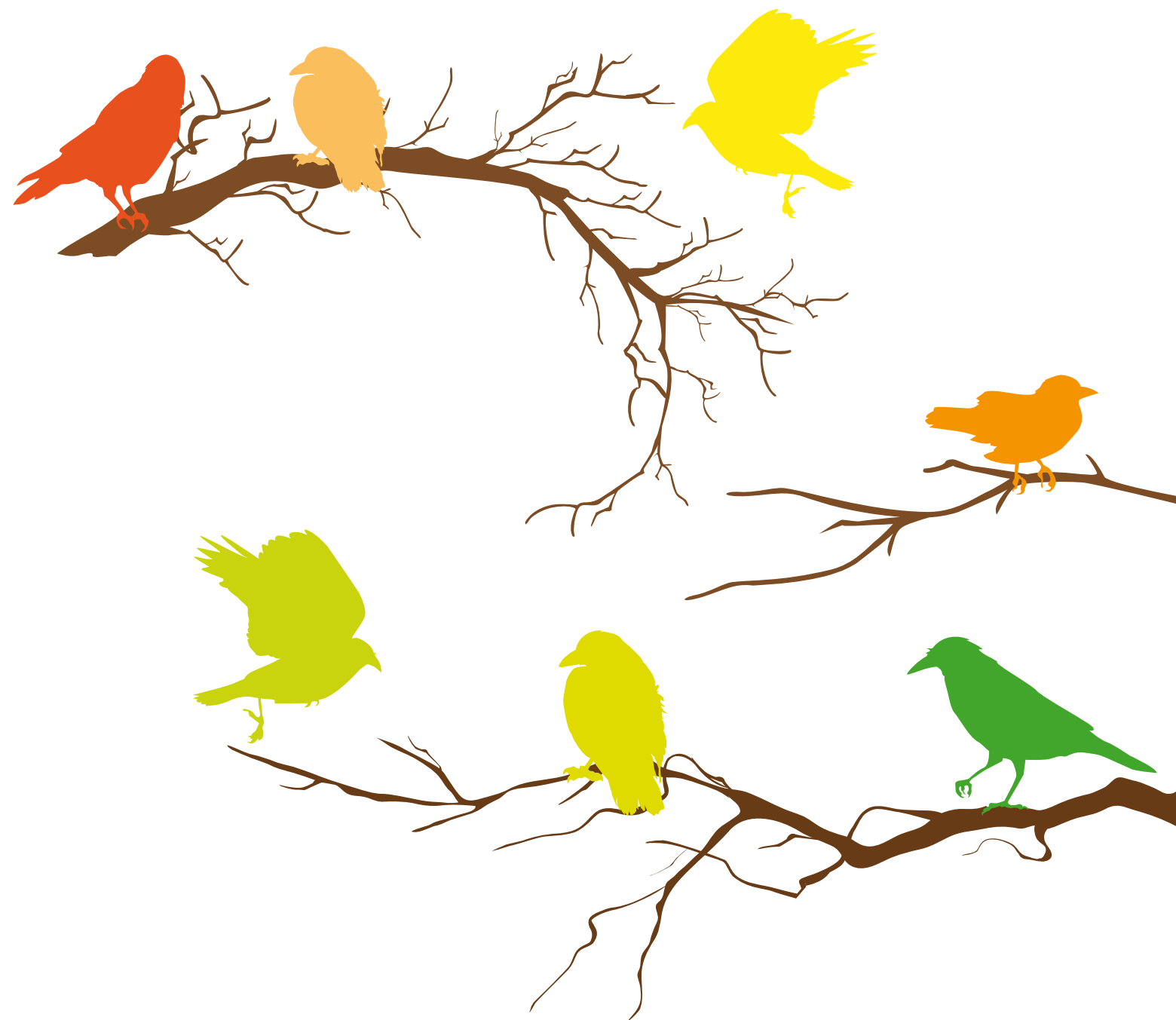
8. Bretzer m.fl., 2006.

9. <http://www.regeringen.se/sb/d/12166/a/142456>

så här har vi gjort

Syftet med det här arbetet har varit att göra en enkel utvärdering av arbetet med miljömålen i länets tio kommuner samt att lyfta fram några goda exempel på konkret miljöarbete. Utvärderingen bygger på telefonintervjuer med miljösamordnaren i respektive kommun. Fokus har legat på arbetsprocessen snarare än resultatet. Syftet har med andra ord inte varit att göra en uppföljning av de miljömål som kommunerna satt upp. Frågemallen som användes vid intervjuerna finns i bilaga 1.

Det är vanligt att man väljer att låta de som intervjuas vara anonyma. I den här studien har avsikten i första hand varit att berätta om respektive kommuns arbete, inte att göra en kritisk granskning eller omfattande utvärdering. De medverkande i studien har inte svarat anonymt vilket förstås kan påverka resultatet.

kommunernas miljömålsarbete 2002–2010

Alla kommunerna i länet arbetar på något sätt med miljömålen men skillnaderna i arbetssätt och omfattning är stora. Fem kommuner har antagit egna kommunala miljösmål och två kommuner har antagit enklare former av åtgärdsplaner. Alla kommuner har gjort en överenskommelse med Länsstyrelsen kring åtgärdsarbete för de regionala miljömålen. De miljösamordnare som intervjuats jobbar på liknande sätt, som processledare, med att samordna miljöarbetet. Vissa jobbar även med mer konkret miljöarbete.

Alla kommuner i länet får statliga bidrag för att kunna erbjuda energirådgivning gentemot allmänheten. Nio av tio kommuner har även, under 2010, fått stöd för att arbeta med energieffektivisering. I det ingår att ta fram en strategi för energieffektivisering. I de små kommunerna tycks arbetet med energi- och klimatfrågorna dominera det strategiska miljöarbetet. Den här sammanställningen innefattar därför även en del av det arbetet.

Gävle kommun är med sina 95 000 invånare den i särklass största kommunen. Det är också den enda kommunen i länet som har en växande befolkning. Därefter kommer Sandviken och Hudiksvall med strax under 40 000 invånare. Fyra av kommunerna har omkring 10 000 invånare. Miljöarbetet i småkommunerna är generellt sett mindre formaliserat. Endast en av de fyra kommunerna har egna miljösmål och det övergripande miljöarbetet sköts oftast av kommunkologen eller någon av miljöinspektörerna. Totalt sett har sju av kommunerna någon form av miljösmål eller handlingsplaner.

Prioriteringar mellan miljömålen

De kommuner som tagit fram lokala miljösmål har, i det arbetet, prioriterat vissa av de nationella miljömålen framför andra. Ingen kommun har dock medvetet gjort några prioriteringar bland de lokala miljösmål som de satt upp. Alla anses vara lika viktiga. I praktiken prioriteras ändå vissa saker, i något fall beroende på att det finns en medarbetare

som brinner för vissa frågor. I de fall miljösamordnaren själv jobbar med konkreta åtgärder gör han eller hon, mer eller mindre medvetet, vissa prioriteringar. Någon berättar hur man styrs av det som är mest angeläget av andra orsaker. Söderhamn har t.ex. prioriterat att sanera förorenad mark eftersom man velat bygga bostäder där.

Arbetet med energi- och klimatfrågor verkar dominera miljöarbetet i många kommuner. Det är tydligt att möjligheten att söka statliga medel för det arbetet har gett resultat i kommunerna. Det sker en hel del positivt, konkret förändringsarbete. Än så länge ligger fokus till stor del på tekniska åtgärder som t.ex. uppvärmningssystem, miljöbilar och energieffektiva fönster. En förklaring är att energirådgivningen i första hand svarar på det som efterfrågas av medborgarna. Några kommuner bl.a. Gävle och Sandviken har även jobbat på olika sätt med att påverka medborgarnas och/eller de kommunanställdas resvanor. Ockelbo har haft gratis kollektivtrafik sedan 1996. Man valde då också att samordna stadsbussarna med skolbussarna och anpassa tiderna så att det även passade dem som pendlar med tåg eller buss till andra kommuner.

Uppföljning av miljömålen

Fem av de sju kommuner som har lokala miljösmål har även följt upp arbetet. Övriga två kommuner antog lokala miljösmål under 2009.

De kommuner som använt sig av miljöbokslut eller liknande vid uppföljning av målen menar att det har fungerat bra, framförallt eftersom resultatet blir tydligt och lätt att presentera. En svårighet som många miljösamordnare nämnt är att det är svårt att hålla fokus på många miljösmål samtidigt. Det är svårt att skapa sig en förståelse för de olika problemen och möjliga åtgärder, inte minst för politikerna.

Många kommuner har också nämnt att miljömålen skulle behöva samordnas med kommunens övriga styrdokument. Om hållbarhetsfrågorna ska kunna integreras i all verksamhet

bör det dock också finnas en mer övergripande miljöstrategi som tar upp hållbarhetsfrågor som inte täcks av miljömålen. Det kan till exempel gälla val av pensionsfonder eller hur stor andel ekologiska textilier som ska användas inom den kommunala verksamheten. Om det inte finns en sådan övergripande strategi är risken stor att miljöarbetet begränsas till traditionellt tillsyns- och naturvårdsarbete. Strategin bör följas upp varje år och jämföras med andra bokslut.

Organisationen inom kommunen

De lokala miljömålen omfattar i första hand kommunen som organisation. Många kommuner har dock vänt sig till föreningar och allmänhet för att ta in synpunkter, oftast vid något enstaka tillfälle. Det är i första hand tekniska förvaltningar, miljö, bygg, och planavdelningar och, i vissa fall, kommunens bolag som deltar i arbetet. Ett framgångsrikt miljömålsarbete kännetecknas av att det finns en dialog med ett brett kontaktnät av lokala intresseorganisationer, att såväl "mjuka" som "hårda" förvaltningar deltar i arbetet och ett brett angreppssätt där miljöfrågorna hanteras jämte andra viktiga strategiska frågor.¹⁰ Det finns exempel på att man jobbar enligt någon eller några av dessa kriterier i vissa kommuner. Det är dock uppenbart att det finns mycket kvar att göra. Ett intressant exempel är Sandvikens arbete med att få ut information om miljömålsarbetet till alla anställda inom kommunen. Varje arbetsplats har en så kallad miljöpilot som har till uppgift att informera om miljömålen och driva miljöarbetet i respektive verksamhet. Alla miljöpiloter har fått en kort utbildning i miljökunskap.

Alla miljösamordnare deltar i arbetet med samhällsplaneringen. Det verkar dock vara stora skillnader i hur strukturerat det arbetet är och hur stort inflytande de har i praktiken. Några jobbar aktivt med miljömålen som en viktig utgångspunkt medan andra är mer påverkade i arbetsgrupper. Några menar att miljöfrågorna ofta kommer in för sent i planeringsprocessen och att det därför är svårt att påverka.

I Miljömålsrådets andra fördjupande utvärdering menar man att kommunerna generellt sett kan ta ett större ansvar för miljöpolitiken på lokal nivå, i synnerhet i arbetet med tillsyn och samhällsplanering. Man konstaterar också att små kommuner kan behöva ett ökat stöd för att kunna ta det här ansvaret. Att det är så framgår också av den här sammanställningen.

¹⁰. Bretzer m.fl., 2006

¹¹. Bretzer m.fl., 2006, s. 62

¹². Bretzer m.fl., 2006

¹³. Bretzer m.fl., 2006

I de mindre kommunerna sköts det strategiska miljöarbetet ofta av tjänstemän som delar sin tjänst mellan traditionellt tillsyns- och/eller naturvårdsarbete. Många kommuner, stora som små, hinner inte med det tillsynsarbete som de enligt lag är skyldiga att utföra. När kommunerna sätter upp mål eller åtgärdsplaner tycks fokus hamna på det arbete de ändå gör dvs. tillsyn, naturvård samt energi- och klimatfrågor. Detta gäller i synnerhet de mindre kommunerna. Det gäller också, i nästan alla fall, den överenskommelse som man gjort med Länsstyrelsen. På det här sättet får miljöarbetet en tydligare struktur med regelbundna uppföljningar, vilket också visat sig vara en av de stora fördelarna med miljömålen. Frågan är dock vad syftet med miljömålen är?

Är miljömålsarbetet en samlande benämning på kommunens miljö- och hållbarhetsarbete? Eller blott en uppföljningsprocess till ett nationellt initiativ, som äger rum parallellt med andra lokala miljöpolitiska initiativ?

Är det en strikt formaliserad process med tydliga ansvarsförhållanden och uppföljningsrutiner, eller är miljömålsarbetet något som kan ske även bortom kommunens formella miljömålsorganisation?¹¹

Enligt miljömålspropositionen är syftet med miljömålsuppdraget att kommunerna ska verka för en god miljö och en hållbar samhällsutveckling. De kommunala miljömålen i Gävleborgs län inbegriper i stort sett bara kommunerna som organisation. Miljömålsarbetet blir då mer av ett tydligt avgränsat åtagande av teknisk eller administrativ karaktär, i likhet med t.ex. tillsynsarbete eller miljöledning¹². Risken är dels att formen blir viktigare än innehållet, men också att helhetsperspektivet går förlorat. Hållbarhet förutsätter att miljöfrågorna sätts i relation till annat strategiskt arbete av social och ekonomisk karaktär. Det krävs också tydligare direktiv uppifrån om hur arbetet med miljömålen ska bedrivas.¹³

Politiskt ledarskap

Å ena sidan kan man säga att resultatet av miljömålsarbetet är mer beroende av de resurser som tilldelas arbetet än av de mål som satts upp.¹⁴ Måldokumentet i sig är ingen garanti för ett bra miljöarbete. Det viktiga är att målen är politiskt förankrade.¹⁵ Å andra sidan verkar det som om de av länets kommuner, som har någon form av miljömålsdokument, också jobbar mer aktivt med miljöfrågorna. Söderhamns kommun är dock ett exempel på en kommun som medvetet valt bort att formulera ett nytt måldokument när det tidigare gick ut. Politikerna ville att tjänstemännen skulle formulera miljömål men då de inte fick några extra resurser för det arbetet valde de att fokusera på några få frågor och jobba med så kallade handlingsplaner istället. Dessa följs upp i ett bokslut varje år.

I de kommuner som har miljömål är dessa i alla fall antagna av kommunfullmäktige. Själva arbetet drivs i vissa fall av miljökontoret, tekniska kontoret eller motsvarande och i vissa fall av kommunledningskontoret.

Många av miljösamordnarna upplever att miljöintresset har ökat under de senaste åren. I vissa fall har de också fått betydligt större inflytande. Politikerna i kommunen visar intresse för miljöfrågorna och samordnarna uppger att de har ett stort stöd därifrån. Å andra sidan är det bara några få kommuner som verkligen har prioriterat miljöfrågorna genom att öka resurserna. Hudiksvall är en av de kommuner som avsatt en särskild pott med pengar för att komma igång med miljöarbetet. Dessa har bland annat använts för att öka kunskapen om klimatsmart matlagning inom de kommunala verksamheterna.

Hudiksvall och Gävle har lyckats få med kommunalråd och oppositionsråd i en styrgrupp som jobbat kontinuerligt med

målen, både under framtagandet av målen och efteråt. I Gävle hade miljömålsarbetet tidigt ett starkt stöd hos politikerna på hög nivå. På lägre nivå, i facknämnderna, var arbetet inte lika väl förankrat. Man anordnade därför en hearing där företrädare från nämnderna och förvaltningarna fick presentera miljömålsarbetet för kommunal- och oppositionsråd vilket gjorde att miljömålsarbetet så småningom fick större genomslag i kommunen.

I Bollnäs hade man dels arbetsgrupper med tjänstemän som jobbade med målen och en politisk referensgrupp med representanter från alla partier. Gruppen har dock upplösts efter att måldokumentet var klart. Sandvikens arbete med att ta fram en energiplan har fungerat på ungefär samma sätt.

Det är svårt att, som utomstående, få en uppfattning om hur väl integrerat miljöarbetet är i kommunerna. Att det är kommunstyrelsen som är ansvarig för arbetet säger ju inte något om hur miljöfrågorna hanteras i det dagliga arbetet. En fråga som uppstått i efterhand är hur många av kommunerna som, precis som Gävle och Hudiksvall, har en politiskt tillsatt styrgrupp för den övergripande miljöpolitiken, och hur detta arbete i så fall fungerar i praktiken. Det är bara några få som uttryckt att det här finns. Det betyder inte nödvändigtvis att det inte finns liknande organisationer i andra kommuner men det verkar som om miljöfrågorna, trots det ökade intresset, till stor del är en fråga för tjänstemännen på miljökontoret. Tidigare studier har också visat att miljömålsarbetet i de mindre kommunerna ofta drivs av en enskild tjänsteman. Om han eller hon är tjänstledig en period är det ofta svårt att ta in en ny person vilket gör att arbetet stannar upp. Exempel på detta finns även i Gävleborgs län.

Bristande resurser är något som de flesta miljösamordnare nämner som hinder i det fortsatta arbetet. Några upplever arbetet som tungrott, att intresset för miljöfrågorna är lågt hos politiker och förvaltningschefer men de allra flesta är positiva vad gäller kommunens miljöarbete och hoppfulla inför framtiden. Att så många är så positiva trots att vi är så långt ifrån att nå de mål som vi satt upp, såväl nationellt som regionalt och lokalt, kan verka märkligt. En förklaring är troligen det uppsving som miljöfrågorna har fått de senaste åren. Det är också uppenbart att de flesta vill lyfta fram det som fungerar bra i den egna kommunen. Någon säger uttryckligen att det är lite av en överlevnadsstrategi. Om man inte ser till det positiva som faktiskt händer orkar man helt enkelt inte jobba vidare. Det faktum att det inte har varit möjligt att bevara anonymiteten vid intervjuer i den här studien har troligen också påverkat resultatet. Flera tidigare utvärderingar har visat att tillväxtfrämjande åtgärder ofta prioriteras framför miljöhänsyn. Gävleborgs läns kommuner skiljer sig troligen inte från andra kommuner i det avseendet.

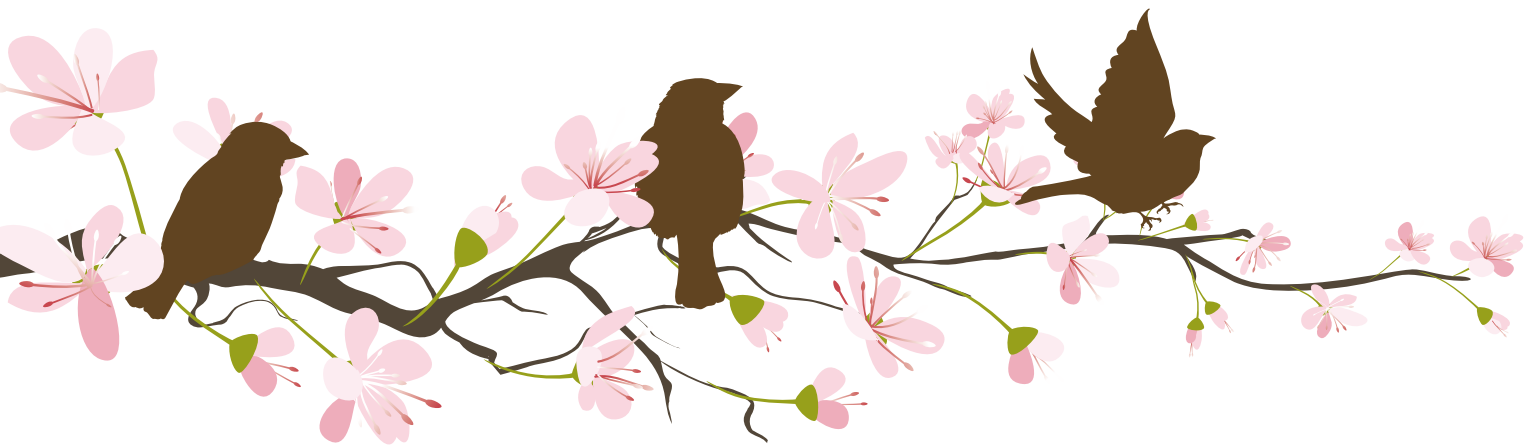
Ett ökat politiskt engagemang högre upp i den lokala politiken borde vara ett första steg mot en starkare miljöpolitik. Om politikerna menar allvar med det miljöintresse, som de enligt miljösamordnarna uttrycker, borde de också kunna avsätta tid för att mötas och diskutera den övergripande miljöpolitiken några gånger per år. Man kan förstås hävda att miljöfrågorna diskuteras kontinuerligt, vid allt beslutsfattande, även om det inte finns en formell struktur för detta. Det är dock inte så mycket som tyder på att det är så i den här studien.

Samverkan med föreningsliv, företag och allmänhet

Enligt Miljömålsrådet bör miljömålen användas mer av företagen. Nätverken och dialogen mellan myndigheter och företag behöver också stärkas. Ingen av kommunerna i länet verkar idag ha ett aktivt samarbete med näringslivet i kommunen. Miljösamordnaren i Ovanåker är den enda som uttrycker att det finns viss kommunikation kring miljömålen. Även om fler kommuner har någon form av kommunikation eller informationsutskick så finns det mycket kvar att göra. Den väg som Gävle kommun nu är på väg att gå, mot ett breddat miljömålsarbete, där näringslivet, civilsamhället och den breda allmänheten också har ett stort inflytande, stöds av erfarenheterna från tidigare utvärderingar. Det är också ett arbete som, åtminstone på kort sikt, kräver mer resurser.

Utåtriktat arbete, för att nå allmänheten i arbetet med miljö- och hållbarhetsfrågor, liknande det som gjordes inom Agenda 21, tycks till stor del ha försvunnit. Agenda 21 har ersatts av miljömålsarbete och Agenda 21-samordnarna har ersatts av miljömålsamordnare som huvudsakligen jobbar internt i kommunen. Ett visst utåtriktat arbete sker inom energirådgivningen men det är betydligt smalare än tidigare. Gävle kommun är ett tydligt undantag. Här finns en hållbarhetsutvecklare som har till uppgift att jobba utåtriktat. Fokus ligger till stor del på det kommunen kallar för Hållbar VarDag vilket bl.a. handlar om att motivera kommuninvånarna att minska konsumtionen och ändra sina resvanor. Sandvikens arbete med miljöpiloter är också ett intressant arbete som startade under arbetet Agenda 21 och som nu drivs av miljösamordnaren.

I Hudiksvall och Söderhamn har man samarbetat en del med lokala omställningsgrupper¹⁶. Arbetet i omställningsnätverken är förhållandevis nytt men har fått stort genomslag i vissa kommuner. Nätverket samlar flera olika organisationer, allt från lokala utvecklingsgrupper till traditionella miljöorganisationer och företag, och borde kunna vara en intressant samarbetspartner för flera kommuner. Ett aktivt föreningsliv är en av de förutsättningar, för ett framgångsrikt miljömålsarbete, som lyfts fram i tidigare studier.

14. Johansson M. 2008. Barriärer och broar – Kommunikativa villkor i den svenska miljömålsarbetet, Linköpings Universitet
15. Bretzer m.fl., 2006

16. Omställning Sverige är den svenska delen av det internationella Transition Towns-nätverket som jobbar med att möta de utmaningar som följer av kombinationen oljetopp och klimatförändringar. <http://transitionsweden.ning.com/>

Samarbetet med Länsstyrelsen

Kommunerna är generellt sett väldigt nöjda med den hjälp och det stöd de får från Länsstyrelsen. I arbetet med att formulera de lokala miljömålen har de regionala målen varit en bra utgångspunkt. Någon uttrycker det också som att kommunen får "en spark i häcken" och konstaterar att det lokala miljömålsarbetet inte skulle ha funnits om det inte vore för Länsstyrelsens arbete.

Ett par gånger om året träffar Länsstyrelsen kommunerna och andra aktörer som Landstinget och Region Gävleborg för att diskutera arbetet utifrån miljömålen i länet. Det är informella träffar på handläggarnivå. I stort sett alla miljösamordnare tycker att de gemensamma träffarna är meningsfulla. Många tycker dock att det går för mycket tid till att rapportera om vad som händer i respektive kommun. Någon skulle också vilja ha mindre information från Länsstyrelsens sida. En önskan som många uttryckt är att fördjupa sig inom något eller några områden varje gång och prata mer om hur man jobbar med olika frågor. Då skulle man också kunna ta med sig andra från kommunen som jobbar med den frågan, menar någon.

Någon önskar prata mer om transporter, framförallt kollektivtrafik. Livscykelkostnad dvs. totalkostnaden för en viss utrustning under hela dess livslängd, från att den installeras till att den slutligt tas ur bruk, är ett annat önskemål.

Alla påpekar vikten av samverkan. De som jobbar i de mindre kommunerna är ganska ensamma i sitt arbete vilket gör träffarna extra betydelsefulla. En del skulle gärna ha en eller två träffar till om året medan andra är nöjda som det är.

En kommun önskar hjälp med att få fram bra och tillförlitlig statistik på kommunnivå för att underlätta uppföljningsarbetet. Det här finns redan inom vissa områden men kan utökas.

Kommunerna har nyligen följt upp de överenskommelser kring miljömålsåtgärder som är skrivna med Länsstyrelsen. I de flesta kommuner överlappar de lokala miljömålen åtgärderna i överenskommelsen och man har därför inte jobbat särskilt med den. Under arbetet med att prioritera bland de åtgärder som skulle vara med i överenskommelsen kom dock miljöfrågan upp på dagordningen, vilket flera upplevt som positivt. Överenskommelserna har också uppmärksammats i media.

Kommunerna är generellt sett väldigt nöjda med den hjälp och det stöd de får från Länsstyrelsen. I arbetet med att formulera de lokala miljömålen har de regionala målen varit en bra utgångspunkt. Någon uttrycker det också som att kommunen får "en spark i häcken" och konstaterar att det lokala miljömålsarbetet inte skulle funnits om det inte vore för Länsstyrelsens arbete.

på följande sidor kan du läsa goda exempel från våra kommuner!

bollnäs

År 2003 beslutade kommunstyrelsen i Bollnäs att ge samhällsbyggnadskontoret och dåvarande kommunkansliet i uppdrag att tillsätta arbetsgrupper för att arbeta fram lokala miljömål för Bollnäs kommun¹⁷. Samtidigt tillsattes en politisk ledningsgrupp med representanter från de partier som fanns representerade i kommunstyrelsen. Under arbetet med att ta fram målen samarbetade kommunen med flera aktörer bl.a. LRF, flera företag, Svenska Naturskyddsföreningen och Skogsstyrelsen. Ett förslag på lokala miljömål skickades sedan på remiss och korrigerades utifrån inkomna remissyttranden. I november 2005 antogs målen av kommunfullmäktige.

En viktig erfarenhet från arbetet med miljömålen är att dokumentet blev alltför omfattande och svårt att överblicka och att tidsplanen var alltför optimistisk. Totalt sett omfattar miljömålsarbetet i Bollnäs kommun 58 mål och 79 åtgärder. Nya miljömål kommer att formuleras när det nationella arbetet är klart. Nästa revidering kommer att ske 2020. Just nu jobbar man främst med kommunens klimatstrategi.

Samverkan ska ge lokal mat

– Det är inte självklart att det som är lokalt är ekologiskt, säger Bollnäs kostchef Carina Englund, och sätter fingret på två viktiga dilemman. Få producenter i länet är ekologiska och transporter blir inte lika effektiva som om man köper från en större grossist. I Borlänge har man löst det genom att upphandla transporterna för sig men så kommer inte vi att göra, åtminstone inte den här gången.

Politikerna i kommunen vill gärna stödja de lokala producenterna. Man har dessutom satt upp ett lokalt mål om 20 % ekologisk mat i den kommunala verksamheten till 2015. Det är formulerat med brasklappen att det ska ske i takt med att ekonomin tillåter och målet ligger en bit från de 25 % till 2010 som man satt upp på den nationella nivån. Men det går att nå och kommunen är på god väg, om man ska tro Carina Englund. Redan idag serverar man 11–12 % ekologisk mat i kommunen.

Enligt lagen om offentlig upphandling får man inte gynna de lokala producenterna. Pris och kvalité ska vara avgörande. Ett första steg är dock att göra det möjligt för lokala producenter att delta i upphandlingen. Normalt sett köper man alla sorters kex och hårdbröd från ett ställe men om man väljer att köpa pepparkakor separat kan den lokala pepparkaksproducenten också lägga ett bud.

Sedan 2008 har kostcheferna i Hälsingekommunerna diskuterat hur man ska kunna öka andelen lokalproducerat och ekologiskt i upphandlingen. Nu har man kommit så långt att

man valt ut alla de produkter som ska upphandlas separat, på samma sätt som pepparkakorna. Man har också diskuterat möjligheten att bryta upp kommunen i mindre geografiska enheter. På så sätt minskar volymerna vilket gör det möjligt för små producenter att lägga anbud.

– Fast det är ganska lite av maten som produceras lokalt. Det är i stort sett bara potatis. Köttgårdar finns men inget slakteri och hur lokalt blir det då, frågar sig Carina. Representerar för LRF har också varit med i diskussionerna. Vitkål och morötter skulle kunna produceras lokalt men annars är det svårt att få ekonomi i odlingen på de här breddgraderna. Det är billigare att transportera från Skåne.

I den förra upphandlingen, 2009, misslyckades kommunerna med upphandlingen av ekologiska varor. Priset blev i många fall tre gånger så högt som för det konventionella alternativet. I vissa fall har även tillgången varit dålig. Inför nästa omgång hoppas man att det ska gå bättre.

– Efterfrågan på ekologiskt ökar hela tiden. Och större volymer brukar ge bättre priser, säger Carina. Förslaget just nu är att vi ska upphandla minst 10 % ekologiskt. Andra varor kommer att finnas både som ekologiska och konventionella. Då är det upp till varje verksamhet att avgöra om man vill och kan öka andelen.

Kommunen ska även följa Livsmedelsverkets rekommendationer om att servera två alternativa maträtter varje dag. I Bollnäs kommer en av dessa alltid att vara vegetarisk och den innehåller ofta en större andel ekologiskt eftersom alla baljväxter som köps in är ekologiska.

– När det finns två alternativ är det många som väljer det vegetariska. På så sätt minskar också kostnaderna vilket ger större utrymme för att köpa in ekologiskt. En annan viktig aspekt är att det slängs väldigt mycket mat. Vi ska snart ha en tävling då vi ska väga maten för att se vilken skola som kastar minst. Men det är viktigt med förstäelsen också, påpekar Carina. Det får inte bli en pekpinne.

Efterfrågan på ekologiskt ökar hela tiden. Och större volymer brukar ge bättre priser.

FAKTA BOLLNÄS

Folkmängd: 26 200

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Vård- och omsorg, tillverkning, handel

Lokala miljömål: Ja, antagna i KF 2005. Uppföljning 2010

Övrigt: Ekokommun

gävle

Kommunfullmäktige i Gävle kommun antog lokala miljömål¹⁸ 2005. Arbetet har följts upp i årliga miljöbokslut. De lokala miljömålen innefattar kommunen som organisation och används som styrdokument av kommunens förvaltningar och bolag bl.a. i planarbetet och tillsynsarbetet. Kommunen har haft en person anställd på heltid för att jobba med miljöstrategiska frågor där miljömålsarbete utgör en stor del. Man har även en energirådgivare och en hållbarhetsutvecklare som jobbar mer utåtriktat.

Trots ett aktivt miljöarbete visade miljöbokslutet för 2009 att endast ett av åtta mål har uppnåtts och endast sex av tolv inriktningsmål kan komma att nås. En ny miljöstrategi kommer att tas fram under 2011 och just nu pågår en utvärdering av det egna miljömålsarbetet. Man har redan beslutat att de kommande miljömålen ska omfatta kommunen som geografiskt område, inte enbart den kommunala organisationen. Därmed kommer man också att ta fram de nya målen i dialog med allmänhet, föreningar och företag.

Några viktiga delar av kommunens miljöarbete är energi-effektiviseringar, arbete med kollektivtrafik och cykelleder samt klimat- och energirådgivning.¹⁹ År 2009 vann kommunen European Mobility Week Award för sitt arbete med Trafikantveckan.

Hållbara familjer i Gävle

För Peter och Malin har deltagandet i Hållbara familjer inneburit att de har fått inspiration och motivation att ta itu med viktiga förändringar i vardagen, både privat och i arbetet med det egna matföretaget Valbostreet. Bodil Dürebrandt, projektledare och hållbarhetsutvecklare på kommunen, berättar om projektet.

– Vi coachar familjer genom att visa på enkla sätt att leva miljövänligt i vardagen. Det handlar om allt från resvanor till mat och sopsortering.

Idén kommer bland annat från Karlstad där de jobbat på ett liknande sätt. I Gävle drivs projektet nu för tredje säsongen. Ungefär 20 familjer eller 70-80 familjemedlemmar deltar varje år. Ofta är det en i familjen som har ett miljöintresse men när de väl kommer med i projektet brukar även övriga familjemedlemmar vara med på noterna.

På kommunen finns en projektgrupp med representanter från flera olika förvaltningar och kommunala bolag. Tillsammans ordnar de ett föredrag eller studiebesök i månaden.

De har bland annat varit på studiebesök på Ockelbo kyckling, kompostanläggningen och reningsverket. Aktiviteterna kombineras med fika och diskussioner i små eller stora grupper. På så vis blir det roligare och deltagarna kan även lära av varandra.

I början av projektet får alla familjer kolla sin energiförbrukning, hur mycket bil de åker, räkna antal ekologiska och närodlade produkter de har hemma och hur de sköter sin sopsortering. I slutet av året kollar man hur det gått för gruppen. Genom att slå ihop allas resultat syns förändringen tydligare, menar Bodil.

– Det vanligaste är att de kör mindre bil och handlar mer ekologisk mat. Förra året minskade bilåkandet med 200 mil per familj och år.

Peter och Malin deltog i Hållbara familjer säsongen 2009/2010. Tillsammans driver de även ett matföretag med restaurang, catering, kurser och events. Just nu planerar de för en klimatsmart restaurang. Säsongen ska styra innehållet på menyn och de kommer att servera en hel del vegetarisk mat. Råvarorna kommer, i större utsträckning än tidigare, vara närodlade, rättvisemärkta och gärna ekologiska.

– Vi har verkligen fått chansen att utvecklas, säger Peter entusiastiskt. Det bästa är det man får från de andra deltagarna. Av de aktiviteter vi har gjort var energideklarationen det bästa. De filmade med värmekamera i huset och vi såg precis var värmen läckte ut.

Energideklarationen, som annars kostar 7 000–10 000 kr, lottades ut inom projektet och ledde till att de tilläggisolerade det gamla, nyinköpta huset med träfiber.

– Att minska på bilkörningen är svårare, i synnerhet när man ska till flera ställen och handla olika saker. Men vi har kommit en bit på väg under det här året. Vi åker oftare tåg och buss.

Det vanligaste är att de kör mindre bil och handlar mer ekologisk mat. Förra året minskade bilåkandet med 200 mil per familj och år.

FAKTA GÄVLE

Folkmängd: 95 000 (växande)

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Offentlig sektor, träindustri, stål, plåt, hydraulik och handel. Gävle högskola.

Lokala miljömål: Ja, antagna i KF 2005. Årlig uppföljning i miljöbokslut.

¹⁸. <http://www.gavle.se/PageFiles/2267/G%C3%A4vle%20kommuns%20lokala%20milj%C3%B6m%C3%A5l%20060524.pdf>

¹⁹. <http://www.gavle.se/Bygga-bo-miljo/Miljo-och-klimat/>

hofors

Hofors har inte tagit fram några lokala miljömål. Ett naturvårdsprogram antogs dock 2001. Detta har, tillsammans med kommunens övriga miljöarbete, följts upp i ett miljöboksut sedan flera år tillbaka. Innan kommunen skrev på överenskommelsen om åtgärdsarbete för de regionala miljömålen med Länsstyrelsen, arbetade man med att ta fram egna lokala miljömål. Avsaknaden av politiskt stöd ledde dock till att det lades ner innan det var slutfört. De senaste åren har man framförallt jobbat med energi- och klimatfrågor.

Sedan kommunens förra miljösamordnare gick i pension för ett par år sedan har arbetet med de övergripande miljöfrågorna varit väldigt begränsat. Inför 2011 har man dock avsatt medel för att anställa en miljöstrateg som bland annat ska samordna och följa upp åtgärderna i överenskommelsen med Länsstyrelsen. Åtgärderna i dokumentet omfattar kommunen som organisation.

Framgångsrikt arbete med enskilda avlopp

Hofors kommun har jobbat med att åtgärda bristfälliga enskilda avlopp sedan 1994. Av kommunens 1000 avlopp med vattentoilet är det nu bara ett 80-tal kvar att åtgärda. När man började arbetet hade man stora problem med övergödning i några viktiga sjöar och vattendrag och det fanns en politisk enighet om att något behövdes göras. Men att minska övergödningen tar tid eftersom det ackumulerats mycket näring i sjöbottnarna. Det är först de senaste åren som kväve- och fosforhalten i Hoån med biflöden har minskat något.

– Vi har kommit ganska långt och vi har använt de regionala miljömålen som grund, säger Hans Pantzare, miljöinspektör i kommunen. Vi har delat in kommunen i tre olika områden. I det första området, Hoåns avrinningsområde, som ansågs vara det mest känsliga, var de flesta avloppen åtgärdade redan 2004.

’När de ställde krav på åtgärder på fastigheterna i det första området tvingades kommunen förelägga flera av fastighetsägarna. Efter det har det gått betydligt lättare. Nu vet fastighetsägarna att kommunen menar allvar. De flesta förstår varför de måste åtgärda sina avlopp men en del protesterar mot att det kostar så mycket. I områden med hög skyddsnivå, där sjöar och vattendrag är extra känsliga, kan en ny avloppsanläggning kosta över 100 000 kr.

Arbetet med avloppen börjar med att de inventerar avloppen för att ta reda på vilken lösning fastighetsägaren har.

Om anläggningen släpper ut mer kväve och fosfor än vad som är tillåtet kräver kommunen att fastighetsägaren åtgärdar avloppet.

– Vi skickar ut brev med information och i några fall har vi haft stormöten. Vi besöker dessutom varje fastighet för att göra en bedömning av vilka lösningar som fungerar på just den platsen.

De allra flesta bygger en infiltration dvs. en anläggning där avloppsvattnet filtreras genom befintliga jordlager. Om det inte går att använda sig av jordlagren på plats anlägger man istället en markbädd. Den fungerar på ungefär samma sätt som en infiltration och består av sand och gruslager. Markbäddarna måste dock kompletteras med någon form av fosforrening för att klara dagens krav. Men hur är det egentligen med kretsloppet i Hofors? Enligt såväl miljöbalken som Länsstyrelsens miljömål bör växtnäringen i avlopp tas om hand och återföras till jordbruksmark.

– Slammet används vid jordtillverkning och som täckmaterial till gamla deponier. I dagsläget finns ingen återföring till åkermark men Gästrike Återvinnare jobbar med frågan och utreder bland annat hanteringen av fosforfilter, förklarar Hans.

FAKTA HOFORS

Folkmängd: 9 800

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Stålverksindustrin

Lokala miljömål: Nej

Vi har kommit ganska långt och vi har använt de regionala miljömålen som grund

hudiksvall

Arbetet med att ta fram lokala miljömål²⁰ och åtgärder i Hudiksvall har skett genom seminarier och i brett sammansatta arbetsgrupper och remissbehandlades under våren 2007. En politisk styrgrupp med kommunalråd, oppositionsråd, ordföranden i Norrhälsinglands miljö- och räddningsnämnd och tekniska nämnden, samt en ledamot i kommunstyrelsen har tillsammans med kommuneologen ansvarat för samordningen av arbetet. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för arbetet.

Miljömålen berör i första hand kommunen som organisation dvs. de kommunala nämnderna och bolagen. Inom arbetet med energi- och klimatfrågor sker dock en del mer utåtriktat arbete. Arbetet med miljömålen ska i princip ske inom ordinarie verksamhet och finansieras av respektive nämnd. Kommunen har även avsatt en del medel för att komma igång med arbetet.

På väg mot 25 % ekologiska livsmedel

Genom att äta mindre kött och laga mat efter säsong minskar såväl kostnaderna som utsläppen av växthusgaser. Maten blir godare och man får råd att köpa in en större andel ekologisk mat. Arbetet mot 25 % ekologiska livsmedel i Hudiksvall började med att kommunen utbildade all kökspersonal på skolor, förskolor och äldreboenden i hållbar matlagning. Säsongsanpassade salladsbufféer och vegetariska alternativ finns nu oftare på menyerna. Man sökte också efter en skola som ville gå före genom att satsa lite extra på klimatsmart och ekologisk mat. Näsvisens skola uttryckte sitt intresse men kocken Tina Svensson är frustrerad över att de inte kunnat göra mer.

– Vi handlar redan efter säsong. Det har vi haft med oss hela tiden och vi skulle gärna laga mer mat på ekologiska råvaror men vi måste följa kommunens avtal och då går det inte. I den senaste upphandlingen misslyckades kommunerna i länet med upphandlingen av ekologiska livsmedel. Näsvisens skola köper därför bara in ekologiskt hårdbröd, krossade tomater och baljväxter. De har visserligen ökat andelen ekologisk mat från 7 % till 12,5 % men det är ändå långt ifrån de 25 % som kommunen och skolan hade hoppats på.

Kommunens miljösamordnare, Åsa Terent, förstår frustrationen. Inför upphandlingen tittade de mycket på hur andra kommuner gjort. Att bara köpa in ekologiskt av vissa produkter hade i många fall gett lägre priser.

– Om vi beställer tio ton morötter, ekologiska eller konventionella, så är det svårare för leverantörerna att veta hur mycket de ska ta in. Om man däremot bestämmer att man bara

vill köpa in ekologiska morötter, då får man ett bättre pris, lite högre än för konventionellt odlade morötter men ändå okej. Men så blev det inte för oss. Priserna för de ekologiska livsmedlen blev alldeles för höga. Vi blev lite tagna på sängen, eftersom det har funkat på andra ställen.

Nu har kostcheferna i Hälsingland gått samman för att lyckas bättre inför nästa omgång, i april 2012. Då handlar det inte bara om ekologiskt utan också om att underlätta för lokala producenter som vill vara med i upphandlingen. Idag handlar man ofta upp väldigt stora volymer vilket gör det omöjligt för de mindre, lokala producenterna att delta. Enligt lagen om offentlig upphandling är det okej att ställa krav på ekologiskt. Krav på lokala produkter anses däremot hindra den fria handeln av varor och tjänster. Genom att dela upp kommunen i mindre områden vid upphandlingen av vissa varor kan man förhoppningsvis ge fler leverantörer möjlighet att delta.

– Svågadalen skulle kunna bli en upphandlingsenhet, säger Åsa. Då kanske det handlar om 100 liter mjölk i veckan vilket kanske gör leveransen billigare för den lokala ICA-handlaren än för en stor grossist. Fast egentligen är de livsmedel som innefattas av den offentliga upphandlingen en förhållandevis liten del av kommunens totala konsumtion, säger Åsa. Men kommunens ställningstagande är viktigt. Det handlar om att visa vägen.

FAKTA HUDIKSVALL

Folkmängd: 36 000

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Skogsindustri, maskinindustri, kabel- och kablagestillverkning. Handel och kommunikation, Vård- och omsorg.

Lokala miljömål: Ja, antagna av KF 2008. Uppföljning och rapportering årligen i nämndernas bokslut och i kommunens årsredovisning.

Övrigt: Ekokommun och Uthållig kommun (Energimyndigheten)

Arbetet mot 25 % ekologiska livsmedel i Hudiksvall började med att kommunen utbildade all kökspersonal på skolor, förskolor och äldreboenden i hållbar matlagning.

Ljusdal

Ljusdals kommun har inte tagit fram några lokala miljömål. Man använder sig däremot av de regionala och de nationella målen i miljöarbetet. Under 2004 föreslog miljöförvaltningen att man skulle ta fram kommunala miljömål men eftersom det inte avsattes några resurser för att jobba med nulägesbeskrivning och målformuleringar valde man att inte gå vidare med det.

Under 2009 beslutade kommunfullmäktige att varje nämnd skulle formulera en enklare form av åtgärdsplaner baserade på de regionala och nationella målen. Man har i första hand fokuserat på den kommunala organisationen dvs. det arbete som redan genomförs inom respektive förvaltningar. Åtgärdsplanerna formulerades under 2009. Kommunstyrelsen har ansvar för uppföljningen. Om och när planerna kommer att följas upp är fortfarande oklart.

Kommunhuset sparar på energin

Centrala styrsystem för värme och ventilation, pellets istället för olja och en ny energistrategi – det är några av de satsningar som pågår i Ljusdal. Ivan Halvarsson, fastighetschef på kommunen, berättar hur de började jobba med det här för ett antal år sedan.

– Det var tack vare investeringsstöd från Länsstyrelsen som vi kom igång med arbetet. Idag har vi installerat centrala styrsystem för värme och ventilation i flera av kommunens skolor, förskolor och servicehus. När det är mycket folk i lokalerna är ventilationen på för fullt. På nätter och lov går det på halvfart. Allt styrs här framför datorn!

De centrala delarna av Ljusdal samt Färila och Järvsö försörjs idag med fjärrvärme som drivs på skogsbränslen som sågspån, bark och flis. När det är riktigt kallt tvingas man dock komplettera med olja. I de mindre byarna, Nybo, Ramsjö och Los har gamla oljepannor bytts ut och ersatts med pelletspannor.

Investeringarna lönar sig i längden. I vissa fall har man tjänat in pengarna på mindre än fem år. Den nya pelletspannan i Ramsjö kostade 760 000 kr men besparingen beräknades till 155 000 kr per år. Och i kommunhuset har man sänkt energiförbrukningen med nästan 40 % efter installationen av det centrala styrsystemet.

– Men man får man ta en sak i taget. Även om man räknar hem det så måste kommunen lägga ut pengarna under tiden. Fast energi-tänket finns ju med hela tiden nu, när man bygger om och bygger nytt. Det gäller allt från vilka fönster man väljer till ventilation och uppvärmningssystem, berättar Ivan.

Transporterna är också en viktig del. För de kommunanställda finns bilpooler och när man ska boka bilen visas även alternativa färdssätt med buss eller tåg. Det funkar ofta väldigt bra att åka kollektivt när man ska åka mellan större orter men precis som i andra glesbygdskommuner är det mer omständligt att åka till mindre byar. Ofta går det bara en buss på morgonen och en på kvällen.

– Den största utmaningen framöver är att öka folks medvetenhet. Det är också en viktig del i den nya energistrategin, säger Ivan. Vardagliga saker som att släcka lamporna och stänga av datorn innan man går från jobbet är viktigt. Med nya elmätare för varje verksamhet syns skillnaderna tydligare vilket förhoppningsvis ökar motivationen.

Den största utmaningen framöver är att öka folks medvetenhet. Det är också en viktig del i den nya energistrategin.

FAKTA LJUSDAL

Folkmängd: 19 000 (minskande)

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Små och mellanstora tjänste- och tillverkningsföretag.

Lokala miljömål: Nej, enklare åtgärdsplaner antagna av respektive nämnd 2009. KS samordnar. Ingen uppföljning.

nordanstig

Kommunen har inte antagit några egna miljömål. Man har dock gjort en del inventeringsarbete, framförallt vad gäller energi- och klimatfrågorna. I det arbetet har kommunen även haft en del träffar med allmänheten och för att samla in synpunkter. Intresset från politiker och tjänstemän har hittills varit svagt även om det växt något de senaste åren.

Ekonomi är drivkraften

– I Nordanstig har energi- och klimatarbetet gjort stora framsteg de senaste åren men det är ekonomin som är drivkraften, menar Birger Tellin på Nordanstigs Bostäder AB.

När oljan blev dyrare i början av 2000-talet utvecklades också tekniken för att elda med pellets. Tack vare det sparar kommunen fyra miljoner kronor per år.

Nordanstig har tre större anläggningar som går på flis och 19 mindre pellets pannor. Nordanstigs Bostäder förvaltar såväl hyreslägenheter som skolor, äldreboenden och andra kommunala lokaler. Birger Tellin berättar att kommunen numera producerar all värme själva. Anledningen till att man valt att satsa på många mindre pannor är att det blir för dyrt att gräva ner ledningar mellan husen eftersom avstånden är så stora. En pellets panna försörjer ett till fyra flerbostadshus.

Flis är betydligt billigare än pellets men kräver också betydligt mer arbete. Det är därför bara lönsamt att elda flis i större pannor. På sommaren, när värmebehovet och personaltätheten minskar går de över till att enbart använda pellets pannorna. Samma pellets pannor används som spets när det blir riktigt kallt på vintern och den gamla oljepannan fungerar nu bara som reserv om något skulle gå fel.

– Vi lade ner ca 11 miljoner själva och fick fyra miljoner i investeringsstöd från Länsstyrelsen och Naturvårdsverket. Den kostnaden har vi sparat in på tre till fyra år. Efter det gör vi en ren vinst.

Under åren har man också bytt till treglasfönster, tilläggsisolerat vindarna och bytt motorvärmare i alla fastigheter. Tre miljoner har investerats i styrning av belysning med tidrelän

och rörelsevakter, värmepumpar och värmeåtervinning i ventilationssystem. Just nu håller de på att undersöka möjligheten att byta ut vanliga lysrör mot LED-lysör. De håller längre och energiförbrukningen är bara hälften så stor.

Vi lade ner ca 11 miljoner själva och fick fyra miljoner i investeringsstöd från Länsstyrelsen och Naturvårdsverket. Den kostnaden har vi sparat in på tre till fyra år. Efter det gör vi en ren vinst.

FAKTA NORDANSTIG

Folkmängd: 9 650 (minskande)

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Små industriert.ex. verkstadsindustrier och träindustrier. Kommunen är största arbetsgivaren.

Lokala miljömål: Nej.

ockelbo

Ockelbo kommuns miljöarbete präglas av de regionala miljömålen och "Vision 2020 – Ockelbos framtid". Med "Det gröna Ockelbo" i fokus arbetar kommunen mot en hållbar utveckling, från boende och mat till företagande och resursanvändning. Lokala miljömål är under framtagande. Ockelbo har gratis kollektivtrafik sedan 1996.

Bygg- och miljönämnden äger miljöfrågorna men alla mer övergripande frågor lyfts till kommunstyrelsen. Det finns dock ingen förvaltning som lyder direkt under kommunstyrelsen. Eftersom kommunen är liten och har begränsat med resurser har man i många fall valt att haka på andra regionala eller nationella initiativ t.ex. "Små avlopp – Ingen skitsak" och andra projekt som t.ex. drivits av Kemikalieinspektionen och Socialstyrelsen.

Vision 2020 – ett hållbart Ockelbo

I Ockelbo har *Vision 2020* som formulerats i bred samverkan med lokalbefolkningen blivit en viktig utgångspunkt i arbetet mot ett mer hållbart samhälle. Visionen består av fyra delar där "Det gröna Ockelbo" är huvuddelen.

Under 2006–2008 jobbade kommunen intensivt med ett projekt som man kallade för "ett hållbart Ockelbo". Syftet var att ta fram en lokal utvecklingsplan i dialog med kommuninvånarna. Infrastruktur, samhällsplanering, utbildning och kommunikation var några av de ämnen som diskuterades av unga, pensionärer, kulturarbetare, byrådd och andra.

Karin Strömberg, utvecklingschef i kommunen och initiativtagare till projektet berättar entusiastiskt om arbetet. Det har utvecklats en kultur där man förstår värdet av människors tankar och idéer.

– Det är en naturlig sak för kommunen att arrangera mötesplatser.

Mot slutet av arbetet med utvecklingsplanen insåg man att det var svårt att få fram ett utvecklingsprogram eftersom det inte fanns någon politiskt antagen vision för kommunen. En arbetsgrupp med kommunalråd, nämndordföranden och chefstjänstemän bildades för att formulera en vision baserad på de synpunkter som kommit in. Det ledde också till att kommunstyrelsen avsatte medel för att kunna jobba med visionen. Kommunens verksamheter fick söka pengar vilket bland annat lett till samarbeten mellan skolor, förskolor och trädgårdsmästarprogrammet på Wij Trädgårdar.

– Det är framförallt förskola och skola som har sökt medlen. Samarbetet med Wij Trädgårdar har lett till att man utvecklat bättre och grönnare skolgårdar. Inom äldreomsorgen har man anlagt en trädgård för dementa. Man har även arbetat med utomhuspedagogik för att öka förståelsen för natur och miljöfrågor.

Den gröna visionen

I Ockelbo finns det nära och naturliga livet. Här finns utrymme för var och en att odla en personlig och lustfylld relation till naturen – grunden för liv och hälsa. Här är det tydligt att vi uppskattar vår plats på jorden, tar ansvar, vårdar och utvecklar den. Vi utvecklar "det gröna samhället", från boende och mat till företagande och resursanvändning.

Det är framförallt förskola och skola som har sökt medlen. Samarbetet med Wij Trädgårdar har lett till att man utvecklat bättre och grönnare skolgårdar. Inom äldreomsorgen har man anlagt en trädgård för dementa. Man har även arbetat med utomhuspedagogik för att öka förståelsen för natur och miljöfrågor.

FAKTA OCKELBO
Folkmängd: 6 000

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Mycket småföretag: skog, metallindustrier, plastindustri m.m.

Lokala miljömål: Nej, nulägesbeskrivning från 2004.

ovanåker

Lokala miljömål²¹ antogs i kommunfullmäktige 2009. Förslaget har arbetas fram under 2008 i dialog med lokala företagsgrupper, politiker och ungdomar. Diskussionerna har utgått från kommunens nulägesbeskrivning. Varje förvaltning har ansvar för de miljömål som berör deras respektive verksamhet. Miljösamordnaren som jobbar direkt under kommunstyrelsen är ansvarig för att följa upp arbetet.

Kommunen har även påbörjat ett arbete med att ta fram energimål och energiplan. I det arbetet har man jobbat mycket med att minimera användningen av olja för uppvärmning och istället satsat på biobränsle som flis och pellets. Man har även börjat titta på hur man kan minska energiförbrukningen i kommunens olika verksamheter.

Några aktuella projekt är arbete med kommunens enskilda avlopp, återföring av aska till skogsmark och en hel del aktiviteter inom ramen för energirådgivningen.

Lågenergilampor i hela byn

I Ovanåker valde man att byta ut all gatubelysning i kommunen till lågenergilampor. Energiförbrukningen har minskat med mer än 50 % och investeringarna tjänade de in på ett par år. Arbetet började 2003 och det var kommunens då nytilträdde tekniska chef, Patrik Uhras, som tog initiativet.

– Vi började med att göra en inventering av alla kommunens lyktstolpar. Nu vet vi exakt vilken armatur och belysning vi har överallt. Det var också grunden för den utvärdering som vi gjorde. Vi testade flera olika armaturer och lampor innan vi valde vilka vi skulle satsa på.

I glesbebyggda områden används lampor med lägre ljusstyrka och det är inte lika noga med färgen på ljuset. Inne i tätorten vid otrygga platser som övergångsställen och busshållplatser har man däremot valt att satsa på lampor med vitt ljus eftersom det ger en bättre färgåtergivning. Belysningen har stor betydelse för hur man upplever en plats. Det är viktigt att människor känner sig trygga och trivs. Därför har man också valt att satsa särskilt på belysningen vid broar och andra allmänna ställen som parker och torg.

– Kommunen har sänkt energiförbrukningen från 2 000 000 till 850 000 kilowattimmar och belysningsstandarden har höjts avsevärt. Vi har dessutom minskat koldioxidutsläppen med 43 000 kg/år.

Investeringskostnaderna kan vara en förklaring till att så få kommuner följer Ovanåkers exempel. För att klara kostnaderna valde Ovanåker att helt släcka belysningen mellan klockan tolv på natten och fem på morgonen under ett par år, då kostnaderna var som högst. Nu har de ett bra system för att utvärdera olika typer av belysning och gör bland annat försök med olika sorters LED-belysning.

Kommunen har sänkt energiförbrukningen från 2 000 000 till 850 000 kilowattimmar och belysningsstandarden har höjts avsevärt. Vi har dessutom minskat koldioxidutsläppen med 43 000 kg/år.

FAKTA OVANÅKER

Folkmängd: 11 000 (minskande)

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Svenska fönster, mycket verkstadsindustrier, träindustrier m.m.

Lokala miljömål: Ja, antogs av KF 2009. Ingen uppföljning än.

²¹. <http://www.ovanaker.se/miljonatur/lokalamiljomal.4.76f900c111ff73e14eb80003630.html>

sandviken

Kommunfullmäktige i Sandviken antog lokala miljömål 2005²² och en klimatstrategi²³ 2007. De lokala miljömålen revideras och uppdateras varje mandatperiod. Arbetet med miljömålen redovisas i kommunens årliga miljöbokslut.

Ansvar för miljöfrågorna ligger på kommunstyrelsen men kommunens miljömålsamordnare sitter på bygg- och miljöförvaltningen och de frågor som kommer upp behandlas först i den nämnden.

Precis som många andra kommuner har arbetet med energi- och klimatfrågor fått stort utrymme. Sedan flera år har man också jobbat väldigt aktivt med att åtgärda dåliga enskilda avlopp. Man har också jobbat med ett projekt för att ersätta bilresor med cykel eller kollektivtrafik. Hundra anställda inom kommunen fick prova att byta ut bilen tre gånger i veckan.

Miljöpiloter i Sandviken

Lena Lassila är fritidspedagog och miljöpilot på sin arbetsplats. Hon har ett stort friluftsintrasse sedan barnsben och har bland annat varit ledare för Mulle. Ett tag jobbade hon som samordnare för Agenda 21 på kommunen men när den tjänsten lades ner gick hon tillbaka till sitt gamla jobb. Kommunens arbete med miljöpiloter kom igång i början av 2000-talet.

– Vi var ett antal förskollärare och fritidspedagoger som gick en miljöutbildning. Tanken var att det skulle finnas någon på varje skola som kunde föra vidare ”miljötänket” på kommunen, förklarar Lena. På vår skola hade vi en utbildning för all personal så att de i sin tur kunde jobba vidare i klasserna. Vi pratade om sopsortering och återvinning, om miljö i stort och om varför det är så viktigt att vi lär våra barn om miljön.

Alla miljöpiloter träffas två till tre gånger per år för att diskutera och ta del av allt som händer inom kommunen. Den senaste tiden har det varit mycket diskussioner om ekologisk och lokalproducerad mat. Ibland är det något föredrag.

– Ett av de bästa föredragen var med Gästrike Återvinnarens avfallspedagoger. Den kunskapen är lätt att föra vidare till personal och elever på skolan. Den största fördelen med att det finns en miljöpilot på skolan är att folk vet vem de ska vända sig till om de har några frågor. Förr hade vi utbildningsdagar om natur- och miljö men nu har det stagnerat lite. Det går lite i vågor beroende på hur mycket lärarna har att göra. Just nu är fokus på andra saker.

Det konkreta arbetet handlar mycket om sopsortering och att undvika onödiga engångsartiklar som papperstallrikar

och plastmuggar. De har även en städdag varje höst och vår då alla på hela skolan hjälper till. De tar bort klotter och gör fint på skolgården.

Det miljöråd som skolan har haft i flera år har dock nyligen lagts ner. För att kunna jobba med miljörådet skulle Lena behöva en timmes planeringstid i veckan, något som skolans nya rektor inte prioriterat.

– Det har varit ett väldigt bra forum. Intresserade elever får möjlighet att diskutera miljöarbetet på skolan och föra det vidare i sina klasser. Men jag är hoppfull. Miljöfrågorna är så viktiga att vi måste jobba vidare. Det kommer att vända uppåt igen. Det brukar det göra.

Vi var ett antal förskollärare och fritidspedagoger som gick en miljöutbildning. Tanken var att det skulle finnas någon på varje skola som kunde föra vidare ”miljötänket” på kommunen.

FAKTA SANDVIKEN

Folkmängd: 37 000

Politisk ledning 2006–2010: 🇸🇪 🌱

Största näringsgrenar: Sandvik AB, många underleverantörer till Sandvik, många små- och medelstora företag, även tjänsteföretag.

Lokala miljömål: Ja i KF 2005. Tidigare mål för Agenda 21. Uppföljning årligen. Miljöbokslut sedan 2003.

Övrigt: Medlem i Klimatkommunerna.

²². <http://www.sandviken.se/byggabomiljo/miljoochhalsoskydd/hallbarutveckling/strategisktmiioarbete/lokalamiljomal.4.6565fa191215249a74380001755.html>

²³. <http://www.sandviken.se/byggabomiljo/miljoochhalsoskydd/hallbarutveckling/strategisktmiioarbete/klimatstrategi.4.6565fa191215249a74380001762.html>

söderhamn

Efter sista avstämningen av miljömålen som gick ut 2006 har kommunen huvudsakligen jobbat med energi- och klimatarbete. Kommunen bestämde sig för att gå ifrån arbetet med miljömål och istället jobba i handlingsprogram med fokus på några få miljöfrågor. Man har dock antagit två inriktningsmål, ett om minskad klimatpåverkan och ett om satsning på vindkraft. Miljöarbetet har tidigare följts upp i ett miljöbokslut. Nu har man istället gjort ett bokslut på handlingsprogrammen.

Kommunen samarbetar även med studieförbunden och Omställning Söderhamn. Tillsammans har de arrangerat seminarier och något som de kallar för framtidsveckan. Söderhamn har även varit drivande i arbetet med offentlig upphandling av ekologisk och lokalproducerad mat.

Söderhamn ställer om

– Vissa säger att klockan är fem i tolv men hon är i själva verket halv fem på morgonen. Vi har just vaknat, rejält bakfulla, efter festen igår. Miljöförstöringen är redan ett faktum och det är vår skyldighet att göra vad vi kan, menar Anders Persson, ansvarig för omställningsfrågor på Studieförbundet och aktiv i Omställningsgruppen i Söderhamn.

Anders har alltid varit miljöengagerad men det var först när han fick barn, för fyra år sedan, som han började förstå saker på djupet – hur omfattande problemen är och hur bråttom det är att hitta nya lösningar som ser till helheten.

Omställning Sverige²⁴ är den svenska delen av det internationella Transition Towns-nätverket²⁵ och nätverket drivs av landsbygdsrörelsen Hela Sverige ska leva. Utgångspunkten är att det krävs en genomgripande samhällsförändring för att kunna möta de utmaningar som oljetoppen och klimatkrisen för med sig.

– Strävan efter tillväxt och nya jobb står i konflikt med den värld som vi vill ha i framtiden, menar Anders. Det finns ett stort intresse för miljöfrågorna bland politikerna i kommunen men de beslut som fattas går ofta i en annan riktning. Omställningen måste genomsyra rubbet, annars blir den verkningslös.

Omställningsnätverket samlar flera organisationer, inte bara de renodlade miljöorganisationerna. LRF, JAK-banken, lokala utvecklingsgrupper och flera studieförbund är med på tåget.

– Folkbildningen är en viktig del, säger Anders. Vi måste träffas mer, fördjupa vår kunskap genom att prata med varandra så att vi inte faller offer för enkla lösningar.

Han tycker också att politikerna borde bjuda in kommuninvånarna mer i den politiska diskussionen, bland annat genom att skicka ut fler politiska förslag på remiss men också genom att bjuda in forskare och andra experter. På så sätt kan man ta vara på den kunskap som finns och undvika att göra om tidigare misstag.

I april 2010 arrangerade omställningsgruppen tillsammans med kommunerna och flera andra organisationer en Framtidsvecka med aktiviteter i alla Hälsingekommunerna. I september, veckan innan valet, hade Söderhamn ytterligare en Framtidsvecka med olika föredrag, diskussioner och andra aktiviteter.

– Det blev väldigt lyckat. Flera olika föreningar, företag och olika kommunala verksamheter bidrog med programpunkter och vi hade många besökare. Ett fyrtiotal politiker kom när vi visade filmen Home, om oljetoppen och klimatkrisen, två dagar innan valet, berättar Anders.

FAKTA SÖDERHAMN

Folkmängd: 23 000

Politisk ledning 2006–2010:

Största näringsgrenar: Bl.a. pappersbruk, Arizona Chemical, två större sågverk.

Lokala miljömål: Nja, fanns t.o.m. 2006. Nu handlingsplaner med fokus på färre frågor.

Övrigt: Ekokommun och Uthållig kommun (Energimyndigheten)

Folkbildningen är en viktig del. Vi måste träffas mer, fördjupa vår kunskap genom att prata med varandra så att vi inte faller offer för enkla lösningar.

²⁴. <http://transitionsweden.ning.com/>

²⁵. <http://transitionnetwork.org/>

Referenser

Bretzer Y., Forsberg B., Bartholdsson K. 2006. *Lokal översättning av de nationella miljömålen – en process-utvärdering i åtta svenska kommuner*, Naturvårdsverket, Rapport 5646

Johansson M. 2008. *Barriärer och broar – Kommunikativa villkor i den svenska miljömålsarbetet*, Linköpings Universitet

Rydén M-L. Timm B., Green P., Swenning L. 2003. *Kommunerna och miljömålen – En utvärdering*, Naturvårdsverket, Rapport 5265

Intervjuer

Anna Hansson, Ockelbo, 0297–555 48

Annelie Aronsson, Sandviken, 026–24 14 48

Håkan Eck, Hofors, 0290–291 70

Margareta Örn Liljedal, Söderhamn, 0270–751 40

Per Norberg, Nordanstig, 0652–361 66

Åsa Terent, Hudiksvall, 0650–192 81

Lars Westholm, Gävle, 026–17 80 89

Maria Larsson, Bollnäs, 0278–25 168

Margareta Eiserman, Ljusdal, 0651–181 36

Olle Berglund, Ovanåker, 0271–57 347

Bilaga 1. Intervjumall
Delvis hämtat från Bretzer m.fl. (2006).

Antal invånare i kommunen?	Använder ni er av miljömålen vid miljötillståndsgivningen?/ Beaktas miljömålsfaktorerna även vid tillsyn och inspektioner? Hur?
Politisk ledning?	
Största näringsgrenar?	På vilket sätt berör miljömålsarbetet de kommunala bolags- verksamheterna?
Växande eller minskande befolkning?	Använder ni miljöbokslut? Har det varit ett användbart verktyg för Er i miljömålsarbetet? Vilka har problemen varit?
Har de gjort någon egen utvärdering av miljömålsarbetet? Hur, när?	Hur ofta genomförs uppföljning i relation till Era miljömål? Finns det t ex ett åtgärdsprogram?
Har ni genomfört någon inventering av era lokala miljöproblem?	Hur når informationen om miljömålsarbetet ut till relevanta aktörer i lokalsamhället? Ge exempel! Hur involveras kommuninvånarna, företagen?
Har kommunen beslutat om egna miljömål? [på vilken nivå, t ex i KF]	Har särskilda utbildningsinsatser genomförts för att öka strategiska personalgruppers kompetens kring miljömålsarbetet?
Hur skulle du själv vilja beskriva din roll i miljömålsarbetet för närvarande? Vem/vilka har som uppdrag att samordna arbetet med miljömålen? Hur stor del av tjänsten?	Vilka former av dokumentation har Kommunen av miljömålsarbetet? Egna utvärderingar eller uppföljningar?
Har din roll förändrats i något väsentligt avseende under tiden som du jobbat med miljömålen?	Har du deltagit i Länsstyrelsens miljömålsträffar? Är detta arbete meningsfullt? Hur skulle samarbetet kunna förbättras?
Är kommunens arbete med Agenda 21 relaterat till miljömålsarbetet? I så fall, ge exempel på hur?	Vilken nytta har er kommun haft av Länsstyrelsens miljömålsarbete? Varför/varför inte? Vad skulle ni önska för stöd i arbetet?
Hur skulle du beskriva organisationen av miljömålsarbetet i er kommun? [Vem äger frågan eller frågorna]	Skulle ni vilja samverka mer med andra kommuner? Vilka frågor skulle ni då vilja samverka kring?
Vilken nämnd eller motsvarande leder miljömålsarbetet?	Hur har arbetet med överenskommer länsstyrelse-kommun fungerat? Vilken nytta har överenskomelserna haft? Skulle arbetet med överenskomelserna kunna utvecklas, hur?
Vilket stöd har miljömålsarbetet från de egna politikerna i er kommun?	Vilka erfarenheter skulle du särskilt lyfta fram som Era främsta framgångar med miljömålsarbetet? Kan du ge tre exempel på framgångsrika projekt/åtgärder i miljömålsarbetet/annat miljöarbete?
Har flera olika förvaltningar involverats i miljömålsarbetet i er kommun? Vilket stöd har ni hos cheferna/ledningen?	Har ni gjort några särskilt avgörande lärdomar, till exempel av tidiga misstag som sedan blivit grund för ett annat sätt att arbeta?
Hur kommuniceras och används miljömålen mellan de olika kommunala förvaltningarna?	Finns det några särskilda hinder eller problem som du ser framför dig i det fortsatta arbetet med miljömålen? Vad är det som saknas för att övergripande miljöarbete ska få genomslag? Konkreta förslag till förbättringar!
Har dialog med kommuninvånarna någon betydelse i miljö-målsarbetet? I så fall, ge exempel på hur.	Hur uppfattar ni gehöret från näringslivet i Er kommun beträffande miljömålsarbetet?
Aktivt engagerar företag & organisationer	Är det svårt att få förnyad energi och engagemang i miljö-målsarbetet? Varifrån skulle sådana signaler komma för att ha en reell inverkan?
De som skickar ut miljömålsförslag på remiss	
De som endast involverar den kommunala organisationen	
Hur prioriterar ni mellan miljömålen – är vissa viktigare än andra?	
Vilka miljömål har fått störst vikt hos Er?	
Använder ni planarbetet som ett verktyg i relation till miljö-målsarbetet? I så fall hur? Exempel?	

Länsstyrelsens rapporter 2011

- 2011:1 Marin naturinventering 2006 i Gävleborgs län. Gran, Vitörarna, Notholmen, Hornslandet, Storjungfrun, Kalvhararna, Vitgrund-Norrskär
- 2011:2 Marin inventering vid Långvind sommaren 2007
- 2011:3 Marinbiologiska undersökningar i Axmar och Hilleviks-Trödjefjärden, 2008
- 2011:4 Marinbiologiska undersökningar vid Orarna i Gävlebukten, 2009
- 2011:5 Marinbiologiska undersökningar vid Eskön, 2009
- 2011:6 Marinbiologiska undersökningar i skärgården öster om Lindön, 2009
- 2011:7 Inventering av vegetationsklädda bottnar i Siviksfjärden och Norbergssfjärden 2009
- 2011:8 Modellering av den marina vegetationen vid Tupparna – Kalvhararna
- 2011:9 Uttern i Gävleborgs län 2009
- 2011:10 Förebyggande arbete inom området ANDT – Alkohol, Narkotika, Dopning och Tobak i Gävleborg 2010
- 2011:11 Brandplan för Färnebofjärdens nationalpark – mål och prioriteringar vid naturvårdsbränning
- 2011:12 Insektsinventering i Långängarnas naturreservat
- 2011:13 Du ser för ung ut – Kan ingen annan köpa ut åt dig? En kartläggning och provköpsstudie av Tobak och Folköl i Gävleborgs län
- 2011:14 Inventering av väddnätfjäril (Euphydryas aurinia) i Gävleborgs län 2009–2010
- 2011:15 Vegetationsklädda bottnar i Gävleborgs läns kustvatten – Trendövervakning 2010
- 2011:16 Arbete för miljön i Gävleborg – så arbetar kommunerna

Länsstyrelsen
Gävleborg

Besöksadress: Borgmästarplan, 801 70 Gävle. **Telefon:** 026-17 10 00

Webbadress: www.lansstyrelsen.se